

ARMATA ARDELEANĂ, PARTE COMPONENTĂ A ARMATEI ROMÂNE, ÎN APĂRAREA MARI UNIRI

Alexandru Baboș

După realizarea mărețului act de la 1 Decembrie 1918, armata română și-a asumat rolul de garant al apărării și consolidării statului național unitar și suveran, deși ea nu se afla în plenitudinea forțelor sale, resimțind efectele condițiilor militare impuse României prin tratatul (în fapt dictatul) de la Buftea-București din 24 aprilie / 7 mai 1918. Din această cauză, după a doua mobilizare a armatei române, hotărârea Marelui Cartier general din 5/18 noiembrie 1918 ca trupele române să treacă munții în Transilvania pentru a asigura ordinea, liniștea, viața și avutul locuitorilor în fața terorii exercitate de gărzile naționale maghiare, nu a putut fi îndeplinită decât în două divizii (7 infanterie și 1 vânători), apoi de încă una (2 vânători).

Fiind necesară întărirea trupelor din noua provincie unită cu România-mamă, guvernul regal de la București și Consiliul Dirigent al Transilvaniei¹ au luat măsuri pentru înființarea armatei ardeleni, pe baza principiului teritorial, destinată susținerii efortului eliberator al armatei române. Marile unități și unitățile militare ale armatei ardeleni se vor forma datorită ordinelor de chemare și mobilizare emise numai de Consiliul Dirigent, în urma consultărilor avute cu guvernul de la București. Acest fapt semnifică recunoașterea de către guvernul României a autorității Consiliului Dirigent în privința înființării armatei ardeleni. Aceste ordine vor apare în „Gazeta Oficială”, organul de presă sau „Monitorul”² Consiliului Dirigent și apoi în alte publicații care apăreau în Ardeal („Patria”, „Telegraful român”, „Renașterea română”, „Românul” etc.), pentru a fi cunoscute la timp și cât mai bine. S-au pus bazele noilor Corpuri 6 și 7 armată, fiecare compus din trei divizii de infanterie ardeleni: 16, 17, 20 ale Corpului 6 și 18, 19 și 21 ale Corpului 7. Ele sunt continuatoarele gărzilor naționale române din timpul revoluției din Transilvania anulului 1918, gardiștii transilvăneni (dar nu numai ei) răspund cu entuziasm chemărilor Consiliului Dirigent. De altfel, posibilitatea chemării la arme a fost inclusă chiar și în primul Manifest al Consiliului Dirigent, intitulat „Către națiunea română din Transilvania, Banat și Țara-Ungurească”, lansat în Sibiu la 29 noiembrie / 11 decembrie 1918: „Dacă vă vom chema, veniți sub arme cu dragă inimă, ca să ne apărăm moșia și neamul”³.

1. Consiliul Dirigent a fost ales la 2 decembrie 1918 de Marele Sfat Național, fiind format din 15 membri, ca un organism politic provizoriu, cu atribuții legislative, executive și administrative; a fost desființat la 10 aprilie 1920. Vezi pe larg, Gheorghe Iancu, Contribuția Consiliului Dirigent la consolidarea statului național unitar român (1918-1920), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985.

2. „Telegraful român”, an LXVI, nr. 142, din 11/24 decembrie 1918, p. 526.

3. „Gazeta oficială”, nr. 1, din 1/14 decembrie 1918, p. 2.

Diviziile care vor forma armata ardeleană, parte componentă a Armatei României Mari vor lua naștere pe rând, câte două, la început Diviziile 16 și 18 infanterie. Acestea se vor forma pe baza Ordinului de Chemare nr. 167⁴ referitor la tinerii născuți în anii 1896, 1897 și 1898, cu excepția maghiarilor. Prin prezentarea acestora, cele două divizii ajung în 3 aprilie 1919 la un efectiv de 22.508 militari, din care Divizia 16 infanterie – 339 ofițeri și 10.507 trupă, iar Divizia 18 infanterie—421 ofițeri și 11.241 trupă⁵. Deoarece încă nu se realizaseră efectivele complete ale celor două divizii, se mai mobilizează încă trei contingente (tinerii născuți în 1899, 1895 și 1894) prin Ordinul de Mobilizare nr. 771⁶ al Consiliului Dirigent, având ca termen de prezentare între 5 și 9 aprilie 1919. Cu aceste contingente se vor completa efectivele de mobilizare ale ambelor divizii, ajungându-se la cifra de 40.590 militari (părțile active și sedentare), din care 1.255 ofițeri și 39.335 trupă⁷.

După ce s-au creat primele două divizii ardeleni, Consiliul Dirigent ia măsuri pentru a forma Diviziile 20 și 21 infanterie emițând Ordinul de Mobilizare nr. 914⁸, tinerii născuți în anii 1893, 1892 și 1891 realizând la 24 mai 1919 un efectiv de 18.387 militari⁹. Completarea efectivului celor două divizii se va face cu tinerii născuți în anul 1890, ce urmau să se prezinte între 20 mai și 2 iunie, conform Ordinului de Chemare nr. 1294¹⁰ al Consiliului Dirigent.

Ultimele două divizii, 17 și 19 infanterie, se vor forma datorită Ordinului de Chemare nr. 3786¹¹ al Consiliului Dirigent, tinerii născuți români în anii 1896, 1897 și 1898 având prezentarea la unități între 1 și 14 octombrie 1919.

Fiecare divizie avea ca unități de bază patru regimente de infanterie, grupate două câte două într-o brigadă de infanterie. Diviziile 16 și 18 infanterie aveau fiecare și câte un batalion de vânători, ulterior transformându-se în regiment de vânători.

Din armata ardeleană făceau parte, pe lângă diviziile de infanterie enumerate mai sus, considerate ca trupe organice, unitățile (regimentele, batalioanele) de voluntari, ca trupe neorganice și regimentele de jandarmi, ca trupe neîndivizionate. Rolul important în constituirea lor l-a avut tot Consiliul Dirigent răspunzând permanent de ele din punct de vedere al organizării și administrativ, până când au primit misiuni operative (trupele de infanterie) sau chiar și pe timpul îndeplinirii unor asemenea misiuni (unitățile de voluntari și jandarmi).

Dintre cele 6 divizii ardeleni vor participa la campania armatei române din anul 1919, Diviziile 16 și 18 infanterie, în întregime și unități din Diviziile 20 și 21 infanterie. Celelalte două divizii 17 și 19 infanterie și-au terminat organizarea

4. „Gazeta Oficială”, nr. 7, din 19 ianuarie / 1 februarie 1919, p. 37-38.

5. Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Comandamentul Trupelor din Transilvania, dosar nr. 94, f. 110 (în continuare, Arhiva M.A.p. N., fond C.T.T.).

6. „Gazeta Oficială”, nr. 21, din 21 martie / 3 aprilie 1919, p. 109-111.

7. Arhiva Ministerului Apărării Naționale, fond Marele Stat Major. Serviciul istoric, dosar nr. 128, f. 47.

8. „Gazeta Oficială”, nr. 24, din 17 aprilie 1919, p. 134.

9. Arhiva M.Ap.N., fond C.T.T., dosar nr. 94, f. 242.

10. „Gazeta Oficială”, nr. 30, din 22 mai 1919, p. 189.

11. Ibidem, nr. 58, din 7 octombrie 1919, p. 464-465.

după încheierea acțiunilor de luptă în cadrul campaniei. De asemenea, va participa tot ca unitate operativă și un regiment de voluntari, dar numai în prima parte a campaniei. Ofițerii care încadrau comenzile unităților erau din Transilvania, proveniți din fosta armată austro-ungară. Pe lângă români, ofițerii sași erau numeroși, mai ales în unitățile de artilerie ale Diviziilor 16 și 18 infanterie¹². Trupa era compusă în majoritate covârșitoare din români, cei mai mulți servind în aceeași armată austro-ungară încă de la începutul războiului, din anul 1914. Cunoscând bine situația din Ardeal, starea de oprimare a populației românești de către unguri, militarii diviziilor care vor deveni operative, vor manifesta în luptele cu inamicul, un spor de combativitate și dârzenie.

Primele două divizii formate, 16 și 18 infanterie vor participa, din a doua jumătate a lunii aprilie la ofensiva armatei române împotriva trupelor ungare. Divizia 16 infanterie a fost dispusă în rezerva Grupului de Nord, pe valea Almașului. Deși în rezervă pe timpul ofensivei (15 aprilie – 1 mai 1919), Divizia 16 infanterie a devenit, în dese situații, parte activă în desfășurarea acțiunilor de luptă¹³. Forțe din organica sa, singure sau în compunerea unor detașamente, au luptat cu eroism, contribuind în mod hotărâtor la înfrângerea trupelor ungare.

Astfel, două batalioane din Regimentul 84 infanterie, introducându-se în eșalonul întâi, duc lupte crâncene pentru cucerirea localităților Cserepes și Egyek, localități eliberate în 30 aprilie și, respectiv în 1 mai 1919. Pentru modul cum au condus luptele celor două batalioane au fost decorați 11 ofițeri: maiorii Dumitrescu Ioan și Hedrich Ștefan, căpitanul Cobuțiu Ioan, locotenenții Ambert Ioan și Schöbel Wilhelm, sublocotenenții Virall Helmuth, Haydn Curt, Brățfălean Liviu, Russu Liviu, Isăi Ion, medicul Baican Virgil¹⁴.

De asemenea, Batalionul 3 din regimentul 81 infanterie, aflat în compunerea Detașamentului mixt „General Marcel Olteanu” și-a adus o contribuție majoră la înfrângerea rezistențelor inamice de la est de Huszt, în 20 aprilie 1919. Ca urmare a modului cum au luptat, prin decretele regale nr. 4059¹⁵ și 4157¹⁶ au fost decorați 8 ofițeri și 24 soldați și gradați din acest batalion. Dintre ei, se distinge locotenent-colonelul Manciu Toma, comandantul batalionului, decorat cu Ordinul „Coroana României” cu spade în gradul de ofițer cu panglica de „Virtutea Militară”, pentru bravura și destoinicia cu care a condus atacurile împotriva ungarilor, în 20 aprilie 1919.

Divizia 18 infanterie a făcut parte din rezerva generală a Comandamentului Trupelor din Transilvania¹⁷, concentrându-se în raionul Cluj, Turda, Aiud, Alba

12. Arhiva M.Ap.N., fond C.T.T., dosar nr. 394, f. 174.

13. Lt. col. Alexandru Baboș, O divizie de ardeleni în apărarea României Mari, în Revista de istorie militară nr. 1(35) din 1996, p. 2-3.

14. Arhiva M.Ap.N., fond C.T.T., dosar nr. 471, f. 25-28; „Monitorul Oficial”, nr. 118, din 13 august 1919, p. 6755-6756.

15. Ibidem, nr. 133, din 2 oct. 1919, p. 7641.

16. Ibidem, nr. 170, din 16 noiembrie 1919, p. 9594-9595.

17. Funcționa din 11/24 decembrie 1918, cu punctul de comandă la Sibiu, având menirea de a coordona operațiunile trupelor române în Transilvania, iar mai târziu va conduce întreaga campanie a armatei române din anul 1919.

Iulia. Ea păstrează această misiune pe tot timpul ofensivei armatei române, până la 1 mai 1919, concentrându-se succesiv în cinci raioane diferite.

Numai două batalioane ale Regimentului 92 infanterie din această divizie vor intra în compunerea „Detașamentului General Olteanu” din 24 aprilie 1919, desfășurând acțiuni de luptă în subordinea colonelului Pop, comandantul Brigăzii 5 roșiori¹⁸. Cu aportul lor, coloana colonelului Pop cucerește dincolo de Tisa, localitățile Tiszaújlak, în 26 aprilie, după ce inamicul opusese o rezistență de o oră și jumătate, Beregszasz, la 27 aprilie și Munkács, în 28 aprilie, zdrobind rezistența unei grupări inamice de tăria a 300-400 de militari. Coloana intră în localitatea Csap în 29 aprilie, odată cu trupele cehoslovace sosite în zonă¹⁹.

La ofensiva armatei române din aprilie 1919 va participa și Regimentul de voluntari „Beiuș”. Pus la dispoziția Comandamentului Trupelor din Transilvania din 22 martie 1919, la începutul ofensivei va fi dat în subordinea Diviziei 2 vânători, acționând în cadrul acesteia până la 1 mai 1919.

Batalioanele regimentului au participat la lupte în primele rânduri, distingându-se în cucerirea defileului Ciuci, Gurahonț de pe valea Crișului Alb, în 16 aprilie. În luptele de la Dealul Mare, Batalionul 2 a avut opt pierderi: doi soldați morți și șase răniți (un ofițer, un sergent și patru soldați)²⁰. Același batalion, în 17 aprilie, datorită luptelor deosebit de violente cu trupele ungare în preajma Beiușului, va mai suferi 11 pierderi, toți răniți. De asemenea, un soldat din cei răniți în 16 aprilie la Dealul Mare a murit în spitalul din Baia de Criș²¹.

Regimentul va mai avea pierderi și în 1 mai, pe timpul apropierii de Tisa pe direcția Szolnok: 6 soldați răniți²².

Însă faptele de bravură ale militarilor Regimentului „Beiuș” vor fi apreciate corespunzător de conducerea armatei. Pentru modul exemplar cum și-au îndeplinit misiunile pe tot timpul cât s-au aflat în subordinea Diviziei 2 vânători, dar în special pentru felul cum au luptat în 16, 17 aprilie și 1 mai, 28 de ofițeri și 129 militari din rândul trupei au fost decorați prin decrete regale. În fruntea lor se află locotenent-colonelul Grama Popa George, decorat cu Ordinul: „Steaua României” cu spade în gradul de ofițer cu panglica de „Virtutea Militară”²³.

La 1 mai 1919, armata română atinsese Tisa pe cursul său între gura Someșului și gura Mureșului. Soldații ardeleni, luptând de data aceasta sub stindardul României au intrat în luptă conștienți de obligația apărării Marii Uniri. În toiul luptelor, fruntașul Ioan Borza, din plutonul de legătură al Regimentului 90 din Divizia 18 infanterie, scria celor dragi de acasă: „Nu am avut nici odată o ocazie mai sfântă ca cea de acum; căci dacă de patru ori am alergat sub arme, până acum a fost totul pentru dușmanul nostru secular, care a voit nimicirea întregului nostru Neam românesc. De data aceasta m-a chemat un glas dulce,

18. Arhiva M.Ap.N., fond Microfilme, rola P. II 5.215, c. 597-598.

19. Ibidem, fond C.T.T., dosar nr. 75, f. 139, 142 și 144.

20. Ibidem, dosar nr. 352, f. 11.

21. Ibidem.

22. Ibidem.

23. „Monitorul oficial”, n. 177, din 26 noiembrie 1919, p. 10.015-10.017.

un suflet iubitor de mamă, scumpa noastră România-mare! Fiți deci mândri, căci aveți un fiu care după puterile lui ajută la întărirea și înflorirea tinerei și iubitei Patrii²⁴.

Pe timpul ofensivei armatei române din aprilie, în corpul de ofițeri al Diviziilor 16 și 18 infanterie au loc schimbări importante. Prin ordinul Marelui Cartier General din 18 aprilie 1919 sunt repartizați din Regat, Diviziei 16 un număr de 100 ofițeri, iar diviziei 18, 102 ofițeri, toți din arma infanteriei²⁵. Aceștia vor fi numiți în funcțiile de ofițeri neîncadrate la acea dată, sau vor înlocui de la comanda subunităților pe unii ofițeri ardeleni, repartizați Diviziilor 20 și 21 infanterie, în curs de organizare, pentru închegarea și instrucția subunităților, ținând cont de experiența acumulată pe timpul formării primelor două divizii.

Numirile respective apar în „Ordinea de bătae și situația de efective a Comandamentului Trupelor din Transilvania, comandamentelor de divizii, brigăzi și corpurilor de trupă” din 1 mai 1919²⁶. Se păstrează în fruntea Diviziilor 6 și 18 infanterie generalii Hanzu Alexandru și Papp Dănilă, comandanți ai acestora și locotenent-coloneii Phleps Arthur și Iacobich Iosif, șefilor de state majore, precum și majoritatea comandanților de regimente: coloneii Divisioli Carol și Gheorghe de Radeș, locotenent-coloneii Brandsch Neinrich, Reiner Adolf, H. de Grünberger etc.

Cu toate că au afectat coeziunea subunităților și unităților ardelenene, care de la constituirea lor au avut numai comandanți ardeleni, numirile făcute de Marele Cartier General fiind dictate de necesitățile momentului respectiv, misiunile ce au revenit forțelor ardelenene au fost îndeplinite cu succes, dovadă și decorările făcute pe timpul ofensivei din aprilie.

După 1 mai 1919, când trupele române au atins Tisa, Diviziile 16 și 18 infanterie au fost introduse în eșalonul întâi al dispozitivului strategic român, dispunându-se în acoperire pe acest râu, pe o lungime de 300 km, între Csap și Szeged, la vărsarea Mureșului. Fiecărei divizii îi revenea un front larg de aproape 150 km, fapt ce indică o atitudine strict defensivă a acestora.

În perioada cât au executat misiunea de acoperire pe Tisa (până la 20 iulie 1919), rolul celor două divizii va crește, datorită deselor ciocniri cu inamicul în urma incursiunilor, încercărilor de trecere și chiar trecerile reușite peste Tisa de forțe ungare de tărie variabilă, datorită dezvoltării frontale deosebit de mari a dispozitivului de luptă.

Subunități din Divizia 16 infanterie se remarcă în luptele din 5 iulie, când aproape un batalion al Armatei Roșii ungare (după alte surse aproape șase companii)²⁷ a reușit să forțeze Tisa și să ocupe satele Vencsellő și Balsa. Inamicul a fost înfrânt și respins peste Tisa, ca urmare a contraatacului executat de Batalioanele 2 și 3 din Regimentul 82 infanterie și a două companii

24. „Renașterea română”, nr. 82, din 27 aprilie 1919, p. 3.

25. Arhiva M.Ap.N., fond C.T.T., dosar nr. 343, f. 256-259.

26. Ibidem, dosar nr. 75, f. 148-151.

27. Ibidem, f. 196; Ibidem, dosar 52, f. 858.

din Regimentul 9 vânători. Rolul hotărâtor în acțiunea trupelor române l-a avut căpitanul Dumitrescu Vasile, comandantul Batalionului 2, aflat în fruntea subunității. Ca urmare, este citat prin Ordin de Zi al Grupului de Nord „pentru vitejia rară cu care și-a condus batalionul la atac, în lupta de la Vencsellö”²⁸ și, printr-un înalt Decret este decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a²⁹. Pierderile batalionului său au fost de 3 morți și 24 de răniți³⁰.

Cea mai importantă acțiune inamică în dispozitivul de acoperire al Diviziei 18 infanterie are loc în noaptea de 22/23 mai 1919, când trupele maghiare, cu forțe superioare, reușesc să treacă Tisa, atacă militarii companiei dispuși la capul podului de peste râu la Szolnok, îi resping și cuceresc satul Rákoczi³¹. În acțiunea de respingere a inamicului s-a remarcat căpitanul Stokhammer Rudolf, comandantul Batalionului 3 din Regimentul 91 infanterie. Lăsând inamicul să se apropie până la 100 metri, ordonă subunității dechiderea focului prin surprindere, apoi în fruntea contraatacului dat de batalion, respinge pe unguri peste Tisa. Pentru „bravura și destoinicia cu care a comandat Batalionul 3 în luptele cu maghiarii” ofițerul este decorat cu Ordinul „Coroana României” cu spade în gradul de ofițer cu panglica de „Virtutea Militară”³².

O altă trecere a inamicului cu forțe numeroase are loc în 30 mai, în raionul localității Kisköre. Inamicul este respins ca urmare a intervenției subunităților din Regimentele 91 infanterie și 18 vânători, luându-ne 22 de prizonieri³³. Datorită vitejiei demonstrate cu această ocazie, dar și în luptele din 22 și 23 mai sunt decorați 12 ofițeri și 94 militari din trupele Regimentului 91 infanterie³⁴.

Ofensiva Armatei Roșii ungare declanșată în zorii zilei de 20 iulie a găsit Diviziile 16 și 18 infanterie ocupând același dispozitiv de acoperire pe un front larg, între gurile de vărsare în Tisa ale Someșului și Mureșului. Deși Comandantul Trupelor din Transilvania cunoaște precis data declanșării ofensivei, a menținut doar cele două divizii ardelenene în eșalonul întâi, grupând 6 divizii în adâncime, pentru contraatacuri, când situația impunea dispunerea majorității forțelor pe Tisa, aliniament favorabil apărării și apoi forțarea râului de către armata română, ceea ce s-a și întâmplat, de altfel, dar în 29/30 și 30/31 iulie 1919.

Rolul diviziilor ardelenene devine foarte important, trebuind să facă față atacului masiv al inamicului, Divizia 18 infanterie chiar pe direcția loviturii principale. Trupele ungare reușesc să realizeze capete de pod în sectoarele divizilor, cel din zona Szolnok pe direcția Oradea, fiind adânc de aproximativ 60 de km, cu o dezvoltare frontală de 30 km³⁵. Ofensiva inamicului durează 4 zile, după care forțele armatei române trec la contraofensivă cu unitățile dispuse în

28. „Patria”, nr. 152, din 24 august 1919, p. 1.

29. „Monitorul Oficial”, nr. 117, din 12 septembrie 1919, p. 6698; Decretul – lege nr. 3451. Decretele prin care se decorau militarii din diviziile ardelenene aveau și mențiunea: „Având în vedere și recomandarea Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Am decretat și decretăm ...”.

30. Arhiva M.Ap.N., fond C.T.T., dosar nr. 52, f. 858.

31. Ibidem, dosar nr. 75, f. 179.

32. Ibidem, dosar nr. 471, f. 274.

33. „Renașterea română”, nr. 108, din 4 iunie 1919, p. 1; Comunicatul Marelui Cartier General.

34. „Monitorul Oficial”, nr. 107, din 31 august 1919, p. 6052-6053.

35. Lt. col. Băldescu Radu, Războiul Național. Operațiunile din anii 1917, 1918 și 1919, Sibiu, 1934, p. 173.

adâncime. După trei zile, inamicul este respins peste Tisa, iar în seara zilei de 26 iulie întregul mal stâng al râului era din nou în stăpânirea noastră, trecându-se în acoperire.

Deși inamicul, mult superior în efective și tehnică reușise să respingă cele două divizii aflate în acoperire pe Tisa, acest lucru s-a făcut după o rezistență dărză a trupelor ardelen. Aprecieri elogioase despre comportarea acestora, atât pe timpul ofensivei maghiare, cât și al contraofensivei noastre se găsesc în ordine de zi, comunicate ale Marelui Cartier General, presa timpului.

Comandantul Grupului de Nord, în al cărui prim eșalon se găsea Divizia 16 infanterie, în Ordinul de zi nr.77³⁶, după ce arată încercarea inamicului din 20 iulie „pentru a introduce stăpânire roșie și în teritoriile, de-unde trupele noastre l-au alungat în 16 aprilie a.c. și unde au făcut ordine Ostașii Diviziei 16" face referiri la modul cum au luptat subordonații săi pentru a respinge pe inamic peste Tisa: „Ostașii Diviziei 16 au fost stăpâni neadormiți ai soliei noastre în aceste locuri și încearcările de trecere ale inamicului din subsectorul Tisza – Dob și Tisza – Lök au fost sfărâmate cu mari pierderi pentru el, cu care prilej Regimentul 83 infanterie a făcut și un mare număr de prizonieri. În subsectorul Rakamaz, valurile furioase ale trupelor roșii, susținute de o artilerie mult superioară ca număr și calibru artileriei noastre, s-au oprit de piepturile Regimentelor 81, 82, 83 infanterie care au oprit pe linia indicată de Comandamentele superioare... În subsectorul Tisza-Füred, Regimentul 84 infanterie a respins, de asemeni încercările de trecere ale trupelor ungare, cu care prilej au făcut un mare număr de prizonieri". Acest ordin de zi sintetizează întreaga activitate a regimentului Diviziei 16 infanterie pe timpul ofensivei Armatei Roșii ungare și a contraofensivei trupelor române.

Aprecieri pozitive sunt făcute și la adresa militarilor Diviziei 18 infanterie. Într-un raport trimis Marelui Cartier General, la 20 septembrie 1919, comandantul Comandamentului Trupelor din Transilvania, general G.D.Mărdărescu, după ce arăta că pe frontul diviziei, la 20 iulie au atacat trei divizii roșii la Szolnok și 1, 1/2 divizie la Szentés, suportând singură atacul timp de două zile, pe timpul contraofensivei române, la care și unitățile Diviziei 18 infanterie au participat, forțele respective ale inamicului „...au fost atât de cumplit lovite, încât reorganizarea lor, după retragerea peste Tisa, a fost o imposibilitate și, toate încercările care s-au mai făcut în urmă, pentru a se opune grupului de manevră au fost zadarnice”³⁷.

Pe lângă cele două divizii ardelen, începând cu 22 iulie și unități din Diviziile 20 și 21 infanterie, nou constituite încep să îndeplinească misiuni operative: Brigada 49 infanterie (Regimentele 98 și 104) din Divizia 20 infanterie este dată în subordinea Grupului de Nord, iar Regimentul 107 din Divizia 21 infanterie, în subordinea Diviziei 1 vânători³⁸. În aceeași zi, Regimentul 99 infanterie al Diviziei 20 va acționa în cadrul Grupului de Manevră³⁹. Aceste

36. „Patria”, nr. 152, din 24 august 1919, p. 1.

37. Arhiva M.Ap.N., fond C.T.T., dosar nr. 201, f. 60-61.

38. Ibidem, dosar nr. 75, f. 251-252.

39. Lt. col. Băldescu Radu, op. cit., p. 172.

unități vor fi repuse în subordinea celor două divizii începând cu 27 iulie, cu excepția Brigăzii 49 infanterie, pe mai departe în subordinea Grupului de Nord⁴⁰.

După 30 iulie, când s-a desfășurat ofensiva armatei române la vest de Tisa pe direcția generală Budapesta, Diviziile 16 și 18 infanterie au executat incursiuni și treceri de artilerie, pentru a fixa forțele inamice din forța dispozitivului lor, înlesnind acțiunile trupelor aflate în ofensivă. Începând cu data de 4 august, zi în care armata română defila victorioasă pe bulevardul Andrassy din Budapesta, cele două divizii îndeplinesc misiunile de acoperire pe Tisa în sectoarele cunoscute, iar din 12 august, Divizia 16 infanterie preia și sectorul celeilalte divizii, aceasta fiind retrasă în adâncime pentru refacere și instrucție⁴¹.

Din cele patru divizii ardeleni, doar două brigăzi de infanterie, 41 din Divizia 16 infanterie și 49 din Divizia 20 infanterie mai acționau ca trupe operative. Brigada 41 infanterie a trecut la ofensivă la vest de Tisa, cooperând cu Detașamentul „General Davidoglu” până în 25 august 1919, determinând capitularea Diviziei 1 ungare⁴² și dezarmând pe locuitorii orașului Miskolc și pe lucrătorii fabricii din localitatea Diosgyor, ce nu voiseră să depună armele⁴³. Brigada 49 infanterie începe forțarea Tisei în data de 1 august, pe la Tiszafüred, reușind să-și treacă ambele regimente până la ora 21.30⁴⁴. Continuând ofensiva, brigada ajunge în 4 august, în raionul Eger-Farmaș, Eger-Lövö, Barsod, Ivánka, făcând legătura cu brigada 2 roșiori⁴⁵, după care va reintra în subordinea Diviziei 20 infanterie.

Prin reintrarea Brigăzii 1 infanterie în organica Diviziei 16 începând cu 25 august 1919⁴⁶, se încheie participarea trupelor ardeleni, ca trupe operative, la campania armatei române în vestul Transilvaniei și Ungaria. Și, prin contribuția diviziilor ardeleni, numai în intervalul 20 iulie-8 august 1919, armata română a capturat 1235 ofițeri, 10.995 soldați, 350 tunuri (dintre care două de 305 m.m.), 332 mitraliere, 52.000 arme, mii de săbii și pumnale, o enormă cantitate de muniție și materiale de război, 87 de avioane⁴⁷. După data de 8 august cifrele respective au crescut considerabil, ca urmare a dezarmărilor făcute.

Victoria armatei române, ca răspuns la atacurile violente și repetate ale Ungariei asupra României a fost obținută cu numeroase jertfe. Din martie 1919, când au început ostilitățile și până la sfârșitul lunii august când s-au încheiat, pierderile suferite de armata română s-au ridicat la 188 ofițeri și 11.478 soldați, dintre care 69 ofițeri și 3.556 soldați au făcut supremul sacrificiu pe câmpul de luptă, iar 119 ofițeri și 7.992 soldați au fost răniți⁴⁸. Numai în perioada aprigelor lupte dintre cele două armate, cuprinsă între 20 iulie și 8 august, pierderile

40. Arhiva M.Ap.N., fond C.T.T., dosar nr. 73, f. 263.

41. Ibidem, dosar nr. 75, f. 285.

42. Ibidem, fond Microfilme, rola P. II 5. 218, c. 915.

43. Ibidem, c. 932.

44. Ibidem, fond C.T.T., dosar nr. 75, f. 271.

45. Ibidem, f. 276.

46. Ibidem, f. 296.

47. Ibidem, f. 283.

48. D. Preda, V. Alexandrescu, C. Prodan, În apărarea României Mari, Editura Enciclopedică, București, 1994, p. 291.

forțelor Comandamentului Trupelor din Transilvania au fost de 89 de ofițeri și 3.219 trupă, morți, răniți și dispăruți⁴⁹. Trupele ardeleni, aflate în prim planul acțiunilor militare au avut următoarele pierderi: 5 morți, 30 răniți și 3 dispăruți din rândul ofițerilor și 124 morți, 850 răniți și 648 dispăruți din cadrul trupei⁵⁰, deci în total 1.660 de pierderi.

Jertfele transilvănenilor reprezintă aportul acestei provincii românești la recunoașterea Hotărârii de la Alba Iulia. Este meritul lor că nu au stat cu mâinile în sân, așteptând ca armata română să le pecetluiască Unirea, ci au răspuns chemărilor Consiliului Dirigent și ale propriului suflet, alcătuiind o armată ardeleană tânără, dar viguroasă, parte integrantă a armatei României Mari, apărând integritatea teritoriului național, așa cum fusese stabilit la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918.

49. Arhiva M.Ap. N., fond C.T.T., dosar nr. 75, f. 283.

50. Ibidem, f. 281-282.

**THE TRANSYLVANIAN ARMY, COMPONENT PART OF THE ROMANIAN
ARMY IN DEFENCE OF THE GREAT UNION**

Abstract

To the 1919 Romanian Army' campaign there took part too not only large units but also small units of Transsylvania, employed in the battle disposition of the Romanian Army.

As a consequence of the measures taken by the Transylvanian Government and in high agreement with the government in Bucharest, six new divisions were made up of Transylvanian inhabitants except the Hungarians. Among them four took part in the 1919 military campaign, two of them – the 16th and 18th division – being committed throughout its duration, although in the official papers dealing with the Romanian Army's 1919 campaign their military operations are only scantily mentioned, not thoroughly developed.

Therefore, during the offense in April, the 16th Division of Infantry and small units of the 18th Division of Infantry, initially deployed in the second echelons or as a reserve, were introduced in the main combat echelons towards the end of the month, fighting down to the Tisza. The „Beiuș” Regiment of volunteers took part in the whole offensive operations, its battalion being deployed only in the main combat echelons.

Between the 1st of May and the 20th of July 1919, when the 16th and the 18th Divisions of Infantry were introduced in the main combat echelons as a covering force over the Tisza on a length of 300 km, the role of the two divisions increased due to the frequent clashes and battles with the enemy, especially after the attempts and successful crossings over the Tisza executed by the Hungarian forces, varying in strength and power. Fighting hard battles the Romanian divisions succeeded in fighting them back and rejecting them altogether.

Together with the offense launched by the Hungarian Red Army on the 20th of July at dawn, the two divisions bore the brunt of combat, having to cope with the bulky attack of the enemy, the 18th Division of Infantry right on the direction of this main attack.

The appreciations about the behaviour of these divisions were highly praising both those during the Hungarian offense (until the 23rd of July) and during our counterattack (the 24th-26th of July), the order of the day, the official communications of the General Headquarters, the newspapers of the day, all of this being proven evidence of it.

Beginning with the 22nd of July, units of the newly constituted Transylvanian Divisions of Infantry – the 20th and 21st were also assigned combat tasks. To the Romanian Army's offense, which developed west of the Tisza on the 30th of July, two Transylvanian brigades the 41st and 49th of Infantry – participated, quickening the defeat of the Hungarian Red Army.

Through Their accomplished deeds the military people of Transylvania employed in independent, large units, integrated in the Large Romania's Army, brought their contribution to the application of the Alba Iulia Decision of Union Which was made on the 1st of December 1918.